

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

Основи ЗЕД та митної справи

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань *07 Управління та адміністрування*
Спеціальність *072 "Фінанси, банківська справа та страхування"*
Освітній рівень *перший (бакалаврський)*
Освітня програма *Митна справа*

Статус дисципліни *обов'язкова*
Мова викладання, навчання та оцінювання *українська*

Завідувач кафедри
митної справи і фінансових послуг

Вікторія ТИЩЕНКО

Харків
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри митної справи і фінансових послуг

Протокол № 1 від 01.09.2022 р.

Розробники:

Тищенко В. Ф., д.е.н., професор кафедри митної справи і фінансових послуг

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни:

Функціонування ефективної економічної системи господарювання неможливе без активних зовнішньоекономічних зв'язків держави. Одним з ключових елементів зовнішньоекономічної діяльності в Україні є вдосконалення системи митного регулювання, адже через встановлення мита та інших податків держава встановлює засади для підтримання національних товарів та проходження іноземної продукції. В свою чергу, митна справа є однією із важливих складників соціального та зовнішньоекономічного розвитку держави. Вона виступає ефективним інструментом, за допомогою якого влада має можливість впливати на економічні процеси у суспільстві.

Навчальна дисципліна «Основи зовнішньоекономічної діяльності та митної справи» покликана сформулювати у студентів систему знань з питань теорії і практики світової економіки щодо управління процедурою проходження митного контролю, сутності та функції зовнішньоекономічної діяльності, її ролі для держави при здійсненні експорту та імпорту продукції та послуг, організацію митного регулювання, пов'язаного з встановленням та справлянням податків і зборів.

Програму навчальної дисципліни розроблено у відповідності до вимог стандарту вищої освіти на базі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра. Враховано рекомендації щодо компетентісно-орієнтованого підходу до навчального процесу.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з економічною літературою, нормативними актами та статистичними довідниками.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів системи теоретичних основ організації та функціонування суб'єктів господарської діяльності у сфері зовнішньоекономічних відносин, формування знань та навичок щодо особливостей митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

формування теоретичних знань щодо системи функціонування суб'єктів господарської діяльності у сфері зовнішньоекономічних відносин;

опанування головними аспектами основних законів і закономірностей функціонування митно-тарифних відносин;

опанування теоретичних знань щодо функціонування тарифної системи регулювання експортно-імпортних операцій;

набуття практичних навичок застосуванні митних процедур, передбачених Міжнародними договорами, які ратифіковані Верховною Радою України та українським законодавством.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	2
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	екзамен

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Податкова система	Митна справа
Економічна теорія	Митна безпека
Мікро- та макроекономіка	Митна політика
Економіка України	Митна логістика

Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	РН1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем. РН2. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем. РН3. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури. РН7. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування. РН8. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.
ЗК6. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	РН1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем. РН2. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем. РН3. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури. РН4. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.
ЗК9. Здатність бути критичним і самокритичним	РН11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування
ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності)	РН20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.
СК1. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	РН7. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування. РН9. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію. РН13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

<p>СК2. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.</p>	<p>РН1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.</p> <p>РН2. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.</p> <p>РН3. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.</p> <p>РН7. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.</p> <p>РН12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.</p> <p>РН13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.</p> <p>РН14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.</p> <p>РН15. Спілкуватись в усній та письмовій формі іноземною мовою у професійній діяльності</p>
<p>СК3. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).</p>	<p>РН4. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.</p> <p>РН5. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).</p> <p>РН7. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.</p> <p>РН10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.</p> <p>РН11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.</p> <p>РН14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів</p>
<p>СК4. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач</p>	<p>РН8. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.</p>

<p>СК5. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку</p>	<p>РН1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем. РН2. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем. РН7. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування. РН10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем. РН11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування. РН16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати</p>
<p>СК6. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування</p>	<p>РН8. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.</p>
<p>СК8. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування</p>	<p>РН4. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування. РН9. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію</p>
<p>СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення</p>	<p>РН5. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)</p>
<p>СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку</p>	<p>РН2. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем. РН17. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку. РН18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні</p>
<p>СК.12. Формулювати основні правила та механізми організації ЗЕД та митної справи, умови постачання товарів, принципи та методи визначення митної вартості товарів, описувати методику визначення суми митних платежів</p>	<p>РН24. Формулювати основні правила та механізми організації ЗЕД та митної справи, умови постачання товарів (Інкотермс), принципи та методи визначення митної вартості товарів, описувати методику визначення суми митних платежів, характеризувати принципи побудови митної справи та митної політики в зарубіжних країнах, володіти навичками валютного регулювання в сфері оподаткування та митної справи, здійснювати митне оформлення товарів на основі різних митних процедур та митних режимів</p>

<p>СК13. Характеризувати принципи побудови митної справи та митної політики в зарубіжних країнах, володіти навичками валютного регулювання в сфері оподаткування та митної справи</p>	<p>РН24. Формулювати основні правила та механізми організації ЗЕД та митної справи, умови постачання товарів (Інкотермс), принципи та методи визначення митної вартості товарів, описувати методіку визначення суми митних платежів, характеризувати принципи побудови митної справи та митної політики в зарубіжних країнах, володіти навичками валютного регулювання в сфері оподаткування та митної справи, здійснювати митне оформлення товарів на основі різних митних процедур та митних режимів</p>
---	--

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Зовнішньоекономічна діяльність та її роль у розвитку національної економіки

Тема 1. Сутність зовнішньоекономічної діяльності

- 1.1. *Зовнішньоекономічна діяльність та її роль у розвитку національної економіки.*
- 1.2. *Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.*
- 1.3. *Основні напрями та показники ЗЕД в Україні.*

Тема 2. Міжнародна торгівля в системі міжнародних економічних відносин

- 2.1. *Міжнародні економічні відносини.*
- 2.2. *Форми міжнародної торгівлі.*
- 2.3. *Нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі.*

Тема 3. Інкотермс

- 3.1. *Характеристика та сутність Інкотермс.*
- 3.2. *Застосування Інкотермс у договорах.*
- 3.3. *Міжнародні торговельні терміни Інкотермс*

Тема 4. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

- 4.1. *Призначення та структура Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.*
- 4.2. *Правила класифікації товарів.*
- 4.3. *Контроль правильності класифікації.*

Змістовий модуль 2. Основи митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Тема 5. Країна походження товару

- 5.1. *Роль і значення країни походження товарів у здійсненні зовнішньоекономічних операцій.*
- 5.2. *Визначення країни походження товару.*

Тема 6. Організаційно-правові основи функціонування митної системи в Україні

- 6.1. *Історичні аспекти виникнення митно-тарифних відносин.*
- 6.2. *Основи розвитку митної справи.*
- 6.3. *Організаційна структура митної системи України.*

Перелік практичних занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Методи навчання та викладання

Методи навчання та викладання сприяють активізації діяльності студентів, їх зацікавленість процесом і результатами навчальної праці. Перелік практичних та лабораторних занять, питань та завдань до самостійної роботи студентів наведено у таблиці.

Розподіл методів навчання та викладання за темами навчальної дисципліни «Основи ЗЕД та митної справи»

Тема	Практичне застосування методів навчання та викладання
Тема 1. Сутність зовнішньоекономічної діяльності	Семінар-дискусія «Сучасні напрями розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні»
Тема 2. Міжнародна торгівля в системі міжнародних економічних відносин	Проблемна лекція «Особливості міжнародної торгівлі»
Тема 3. Інкотермс	Презентації за видами Інкотермс
Тема 4. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності	Дискусія «Необхідність застосування УКТЗЕД»
Тема 5. Країна походження товару	Дискусія «Проблеми визначення країни походження товарів»
Тема 6. Організаційно-правові основи функціонування митної системи в Україні	Дидактична гра «Особливості митного контролю»

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських у формі: усних опитувань, експрес-контрольних робіт, поточних контрольних робіт, презентацій результатів власних досліджень, виступів з доповіддю. Поточний контроль включає оцінювання студентів під час:

Лекції – виконання творчого завдання (максимальна оцінка – 10 балів), самостійна робота до лекційного матеріалу (максимальна оцінка – 5 балів).

Практичних, лабораторних та семінарських занять – виконання практичних/лабораторних завдань (максимальна оцінка – 5 балів); виконання індивідуального завдання (максимальна оцінка – 5 балів); написання поточних контрольних робіт (максимальна оцінка – 5 балів).

Формами поточного оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

виконання практичних завдань. Протягом семестру у студентів проводиться від 8 до 10 практичних занять. Відповідно до проведеного практичного заняття студентам дається завдання для закріплення опрацьованого матеріалу. Максимальна кількість балів за виконане практичне заняття – 5.

написання поточних контрольних робіт. Протягом кожного семестру студенти пишуть 2 контрольні роботи (на лекції та на практичному занятті). Максимальна оцінка за кожну контрольну роботу 5 балів. Кожна контрольна робота перевіряє половину з тем дисципліни.

Самостійна робота здобувача включає:

самостійна робота до лекційного матеріалу. Структура самостійної роботи здійснюється за кожною темою и оцінюється в комплексі за видом завдання.

виконання творчого завдання. Протягом семестру студенти пишуть тези або статтю. Оцінюється структура, глибина опрацьованого матеріалу, наявність власного внеску (статистичного аналізу, узагальнення, розрахунків тощо), використання економіко-математичних методів та їх інтерпретація.

виконання творчого завдання. Протягом кожного семестру студенти виконують творче завдання. Перше завдання – формування презентації за однією з тем дисципліни. Друге завдання – підготувати доповідь за проблемним питанням відповідно до поточної теми.

Підсумковий контроль:

Формою підсумкового контролю є іспит. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей. Кожен екзаменаційний білет складається із 10 тестів та 3 практичних завдань (ситуаційного, діагностичного та евристичного).

Екзаменаційний білет включає:

Тести: мах кількість балів – 10.

Ситуаційне завдання: мах кількість балів – 5.

Діагностичне завдання: мах кількість балів – 10.

Евристичне завдання: мах кількість балів – 15.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю та модульного контролю за накопичувальною системою. Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Рейтинг-план навчальної дисципліни

	Форма навчання	Тема та види навчання	Форми оцінювання	Мах бал	
4 семестр					
Аудиторна робота					
Тема 1. Сутність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД)	Лекція	Лекція за питаннями: 1.1. Зовнішньоекономічна діяльність та її роль у розвитку національної економіки.		-	
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою		-	
	Лекція	Лекція за питаннями: 1.2. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. 1.3. Основні напрями та показники ЗЕД в Україні.		-	
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою		-	
	Самостійна робота				
	Питання та завдання для самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою		-	

Тема 2. Міжнародна торгівля в системі міжнародних економічних відносин	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 2.1. Міжнародні економічні відносини. 2.2. Форми міжнародної торгівлі.		-
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою		-
	Лекція	Лекція за питаннями: 2.3. Нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі.		-
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою	Захист презентації	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання для самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою		-	
Тема 3. Інкотермс	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 3.1. Характеристика та сутність Інкотермс.		
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою	Перевірка практичних завдань	5
	Лекція	Лекція за питаннями: 3.2. Застосування Інкотермс у договорах. 3.3. Міжнародні торговельні терміни Інкотермс		-
	Практичне заняття	Виконання контрольної роботи	Контрольна робота	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання для самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, самостійна робота до лекційного матеріалу	Перевірка самостійної роботи до лекційного матеріалу	5	
Тема 4. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД)	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 4.1. Призначення та структура Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.		-
	Лабораторне заняття	Вирішення лабораторних завдань за темою	Перевірка лабораторної роботи	5
	Лекція	Лекція за питаннями: 4.2. Правила класифікації товарів. 4.3. Контроль правильності класифікації.		-
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою		-

	Самостійна робота			
	Питання та завдання для самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, самостійна робота до лекційного матеріал		-
Тема 5. Країна походження товару	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція за питаннями: 5.1. Роль і значення країни походження товарів у здійсненні зовнішньоекономічних операцій.		-
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою		-
	Лекція	Лекція за питаннями: 5.2. Визначення країни походження товару.		-
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою		-
	Самостійна робота			
	Творче завдання	Виконання творчого завдання	Творче завдання	10
Індивідуальне практичне завдання	Виконання індивідуального практичного завдання	Індивідуальне практичне завдання	5	
Тема 6. Організаційно-правові основи функціонування митної системи в Україні	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція за питаннями: 6.1. Історичні аспекти виникнення митно-тарифних відносин. 6.2. Основи розвитку митної справи.		-
	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань за темою	Індивідуальне практичне завдання	5
	Лекція	Лекція за питаннями: 6.3. Організаційна структура митної системи України.		-
	Лабораторне заняття	Вирішення лабораторних завдань за темою	Перевірка лабораторної роботи	5
	Самостійна робота			
	Питання та завдання для самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, самостійна робота до лекційного матеріал	Перевірка самостійної роботи до лекційного матеріалу	5
Контрольна робота	Виконання контрольної роботи	Контрольна робота	5	
	Іспит	Підсумковий контроль	40	
Усього			100	

Рекомендована література

Основна

1. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – 5-те вид., перероб. та допов. ; Університет ДФС України. Ірпінь : 2019. – 410 с.
2. Митна справа : навч. посіб. / [Кузьмін О. Є. та ін.] ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2021. – 240 с.
3. Митне право : навчально-метод. посібн. / Б. А. Кормич, Н. О. Коваль. – Одеса : Фенікс, 2021. – 132 с.
4. Митний контроль та митне оформлення. Навч. посібник / О. Ю. Сидорович, О. В. Годованець, І. П. Кекіш. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. – 250 с.
5. Облік і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / М.М. Танасієва. Чернівці : Технодрук, 2021. – 100 с.
6. Тищенко В. Ф. Основи зовнішньоекономічної діяльності та митної справи : навчальний посібник / В. Ф. Тищенко, В. М. Остапенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. – 193 с.

Додаткова

7. Регіональні аспекти митно-податкової політики [Електронний ресурс] : монографія / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. В. Карпова [та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Іванова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 247 с.
8. Тищенко В. Ф. Реалізація методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в митній справі / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. М. Остапенко // Економіка та суспільство. – 2022. – № 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-43>
9. Kostiana O. Customs policy of Ukraine in the context of cyclical economic development / O. Kostiana, V. Tyschenko, O. Naydenko, V. Ostapenko // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2020. – Vol. 3. – No 34 (2020). – P. 351 – 357.
10. Tyshchenko V. Digitization in the customs risk management / V. Tyshchenko, V. Ostapenko, V. Karпова // Економіка та суспільство. 2022. № 37. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1198> DOI: 10.32782/2524-0072/2022-37-35

Інформаційні ресурси в Інтернеті

11. Митний кодекс Європейського Союзу / Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, банківської, діяльності, податкової та митної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/doccatalog/list?currDir=47240>.
12. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI / Редакція від 03.12.2017 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
13. Офіційний сайт Державної митної служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://customs.gov.ua/>
14. ПНС «Основи ЗЕД та митної справи». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=5613>